

До членовете на научното жури

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Симеон Владимиров Тасев

на дисертационния труд

„Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника”

на Венцислав Людмилов Петров

асистент и докторант на самостоятелна подготовка в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”

за получаване на образователна и научна степен „доктор”

по професионално направление 3.6. Право (Гражданско и семейно право)

Уважаеми членове на научното жури,

Дисертантът завършва с отличие специалност „Право” в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски” през 2009 г. През 2011 г. завършва в същия факултет специалност „Международни отношения”, магистърска програма „Частни отношения с презгранични последици в ЕС”. От 01.09.2011 г. заема академичната длъжност „асистент” в Катедрата по гражданскоправни науки към Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”. В това качество той провежда семинарни занятия и отделни лекции по Гражданско право – обща част и по Семейно и наследствено право. Участва в конференции и семинари в България и чужбина. Автор е на четири научни публикации по различни въпроси на гражданското право, като две от тях са по темата на дисертацията. От 19.02.2011 г. е вписан като адвокат към Софийската адвокатска колегия.

Като такъв осъществява процесуално представителство и консултантска дейност по различни видове граждански дела – вещни, облигационни, семейни, наследствени, както и по търговски дела.

Със заповед No PД20-426/13.02.2015 на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски” е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка към Катедрата по гражданскоправни науки с тема на дисертационния труд „Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника”, с научен ръководител доц. д-р Анна Станева. Положил е успешно докторантските си изпити по гражданско право – обща част и по семейно и наследствено право. Отчислен е с право на защита със заповед No PД20-907/02.06.2015 на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”.

Дисертационният труд „Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника” е предложен за защита пред научно жури след предварително обсъждане на 19.05.2015 г. и решение на Факултетния съвет от 26.05.2015 г.

Дисертационният труд е с общ обем от 240 страници, включително съдържание и списък на използваната литература. Тя обхваща 147 заглавия, от които 130 на български език и 17 на чужди езици (английски, немски, френски, италиански, руски). Направени са 326 бележки под линия.

В структурно отношение трудът включва: увод, изложение и заключение. Изложението е структурирано в пет глави, разпределени в параграфи. Структурата на изследването е съобразена с изискванията на закона и с предмета на изследването.

Дисертационният труд е първото монографично изследване на правото на кредиторите по чл. 56 ЗН в българската литература. До настоящия момент на този въпрос са посветени само няколко статии и това обуславя актуалността на изследването.

В увода на дисертационния труд на първо място е обоснована актуалността на изследването, както и неговия предмет и цел. Изложена е тезата на труда, според която отмяната на отказа от наследство по чл. 56 ЗН е едно от средствата за защита на кредиторите в гражданските правоотношения. По-конкретно, то заема своето място в системата на защитни средства, дадени в полза на кредиторите, срещу увреждащи ги правни действия на техния длъжник. Тази теза е подробно разгърната и защитена в изложението. В увода са посочени и използваните в труда методи на изследване (правно-догматичен, сравнителноправен, исторически, изследване на съдебната практика, обзор на литературата по проблема), както и е направено кратко представяне на структурата на съчинението.

Глава първа е озаглавена „Обща характеристика, историческо развитие и съпоставка с близки правни институти“. В нея са потърсени историческите корени на отмяната на отказа от наследство от кредиторите на наследника. Разгледани са основните белези на приемането и отказа от наследство в римското частно право, за да се стигне до извода, че за разлика от редица други институти на съвременното българско наследствено право, отмяната на отказа от наследство от кредиторите на наследника не е била позната в този период. Не е било допустимо и атакуване на отказа от наследство с Павлов иск. Обосновано е, че генезисът на отмяната на отказа от наследство от кредиторите на наследника следва да се търси в епохата на бържоазните революции, като позитивноправна уредба той получава за първи път във Френския граждански кодекс от 1804 г.

Дисертантът правилно е обосновал двете основни функции на наследственото правоприемство - гарантирането на преминаването на имуществото на починалия в патримониума на неговите най-близки правни субекти и защита на интересите на кредиторите на наследодателя и

на наследника. Така той е достигнал до правилния извод, че отмяната по чл. 56 ЗН е проявление на втората посочена функция на наследяването. То е средство за защита на кредиторите на наследника, а не на кредиторите на наследодателя.

В параграф 1.3. на тази глава дисертантът е извършил вилок сравнителноправен преглед на уредба на изследвания институт в законодателствата на редица европейски държави - Франция, Италия, Испания, Швейцария, Германия, Нидерландия, Русия. Очертани са различните тенденции в уредбата – в някои законодателства (развили се предимно под влиянието на Наполеоновия кодекс отмяната на отказа от наследство от кредиторите на наследника е изрично уредена, макар и с известни модификации. В други законодателства е установена изрична забрана за атакуване на извършения отказ поради невъзможността за удовлетворяване на кредитор на наследника. В някои европейски законодателства разглежданият институт въобще не е уреден, но неговото приложение се допуска от съдебната практика и правната теория.

На следващо място е разгледана правната уредба на отмяната на отказа от наследство в отменения Закон за наследството от 1890 г., както и сега действащата уредба в чл. 56 ЗН и в чл. 92 ЗН. Акцентирано е върху лаконичността на уредбата и недостатъчността ѝ, която води до редица теоретични и практически проблеми. Докторантът уместно критикува използваният от закона термин „унищожение на отказа”. Посочена е опасността от смесване с института на унищожаемостта, в чиято основа е опорочаване на волеизявлението и възникналата на базата на това възможност за атакуване на сделката от лицето, чиято воля е опорочена. Направено е предложение *de lege ferenda* за изменение на текста на чл. 56 ЗН, като вместо „унищожение” да се използва терминът „отмяна”.

В последната част на Глава I е направена съпоставка на отмяната на отказа от наследство с редица правни институти, притежаващи близки характеристики: нищожността и унищожаемостта на отказа от наследство, исковете по чл. 134 и 135 ЗЗД; преферентните иски в материята несъстоятелността по Търговския закон и Закон за банковата несъстоятелност. Аргументирана е необходимостта от съпоставка с всеки един от тези институти. Изведени са сходствата и различията между разглежданите явления. Най-задълбочена съпоставка е извършена с Павловия иск, поради голямото сходство между двете средства и разпространеното виждане, че искът по чл. 56 ЗН е частен случай на иска по чл. 135 ЗЗД. На базата на това е обосновано виждане за самостоятелността на двата института, което е един от основните приноси моменти на дисертацията.

Във втората глава на дисертацията са разгледани елементите от фактическия състав, пораждащ правото на кредитора да отмени отказа от наследство: наличието на вземане; качеството „наследник“ по отношение на длъжника по облигационното отношение; извършен отказ от наследство и невъзможност за удовлетворяване на кредитора.

Дисертантът подробно изследва от какви юридически факти може да възникне качеството „кредитор“ на легитимираното по чл. 56 ЗН лице. Такова качество може да се придобие както в рамките на договорно, така и на извъндоговорно отношение. Посочено е, че качеството „кредитор“ може да следва да е по отношение на наследника, а не на наследодателя.

Авторът поддържа тезата, че длъжникът по чл. 56 ЗН може да е наследник като по закон, така и по наследяване. Той може да е призован по наследяване и по право на заместване, както и в резултат на наследствена трансмисия. В случай, че се касае за наследяване по закон, отказът може да е извършен от наследник от всеки един от четирите наследствени реда,

стига да е призован към наследяване. Аргументирана е тезата, че държавата, в качеството на субсидиарен наследник по закон, както и общината като частен правоприемник по чл. 11 ЗН, нямат право да извършат отказ от наследство. Ако се касае за наследяване по завещание, правото на наследяване може да е възникнало и от клауза за обикновена субституция. Обосновано е, че терминът „наследник” по смисъла на чл. 56 ЗН трябва да се тълкува разширително и в него да бъде включен и заветникът. Изложени са подробни аргументи в полза на дискуссионната теза, че отказ от наследство може да се извърши и от малолетен, непълнолетен или запретен наследник (по съответния ред за това).

В Параграф 2.3. дисертантът излага подробна характеристика на отказа от наследство като вид правна сделка. Специално внимание е отделено на рефлексното действие на отказа от наследство в правната сфера на другите наследници, както и на трети лица, придобили права след отказа от другите наследници. Уточнен е моментът, в който отказът следва да е извършен, за да породи правно действие. Посочено че, че с иск по чл. 56 ЗН може да бъде отменен само отказ, а не и приемане на наследство. За да може да бъде отменен обаче, отказът трябва да не е нищожен. Няма пречка обаче да бъде унищожаван, стига да не влязло в сила решение за неговото унищожаване. Аргументирано е правилното виждане, че с иск по чл. 56 ЗН може да бъде атакуван не само изричен отказ, извършен по реда на чл. 52 ЗН, но и т. нар. „мълчалив” отказ от наследство – неизвършването на приемане на наследство в срока, даден на наследника от районния съд по реда на чл. 51 ЗН.

Дисертантът обръща задълбочено внимание на въпроса в какво именно се изразява невъзможността за удовлетворяване на кредитора. Детайлно е анализирана съдебната практика по въпроса. Аргументирано е виждането, че невъзможността за удовлетворяване следва да се преценява

с оглед на реално притежаваното от длъжника секвестрируемо имущество. Трябва да се изследва и дали то може да стигне за удовлетворяване на всички кредитори на наследника, които са предявили вземанията си, т.е. които са образували изпълнителни дела.

Венцислав Петров застъпва правилното виждане, че фактическият състав, пораждащ правото на отмяна по чл. 56 ЗН, е изграден изцяло от обективни елементи. В него, за разлика от Павловия иск, липсва намерение за увреждане или някакви други субективни елементи.

В Глава III е разгледан процесуалния ред, по който се упражнява правото на кредиторите по чл. 56 ЗН. Правилно дисертантът приема, че единственото процесуално средство за това е конститутивен иск. Уточнени са началните моменти, от които текат двата срока, установени от чл. 56 ЗН. Дисертантът правилно приема, че те са преклузивни по своя характер. Удачно е изложеното виждане, че исковата молба по чл. 56 ЗН трябва да бъде вписана в Имотния регистър към Агенция по вписванията, когато в наследствената маса има недвижими имоти. Дисертантът подробно и аргументирано разглежда редица процесуални въпроси, свързани със съдопроизводствения ред за разглеждане на делото по чл. 56 ЗН, страните по това дело, както и възможността за съединяване на иска по чл. 56 ЗН с други искове. Приносен момент е подробния анализ на отмяната на отказа от наследство при отношения с международен елемент.

В последната глава на дисертационния труд е извършена характеристика на правото по чл. 56 ЗН като непритезателно, потестативно субективно право, което възниква в рамките на едно вече съществуващо правоотношение. Задълбочено са изследвани правните последици от неговото упражняване. С влизане в сила на решението по чл. 56 ЗН отказът от наследство бива обявен за относително недействителен по отношение на кредитора-ищец. По този начин се неутрализира негативното рефлексно

действие на отказа от наследство само по отношение на въпросния кредитор. Директното действие на отказа, както и рефлексното му действие спрямо други лица, се запазва. Авторът заема правилното становище, че упражняването на правото по чл. 56 ЗН не води до приемане на наследството от отказалия се наследник. Влязлото в сила съдебно решение създава едно преобразуващо право в полза на кредитора-ищец да се удовлетвори от отказаното наследство, независимо в чий патримониум то се намира. При тази конструкция се избягват проблемите, свързани със забраната за частично приемане или отказ от наследство.

В заключението са обобщени изводите за същността на отмяната на отказа от наследство като самостоятелен правен институт, различен от Павловия иск. Обосновано е неговото място в системата от правни средства, установени от законодателя в защита на кредиторите срещу увреждащи ги действия на техните длъжници.

Обобщени са и направените на различни места в изследването предложения *de lege ferenda*.

В заключение дисертационният труд представлява завършено и пълно монографично изследване по актуална и неразработвана до момента тема. В него са изложени оригинални становища на автора, които са добре аргументирани. В труда е извършен подробен анализ на цялата достъпна съдебна практика по въпроса. Авторът добросъветно е изложил всички виждания по въпроса в българската литература, както и становищата на редица чужди автори. Трудът показва способност за самостоятелно изследване на важни теоретични и практически проблеми и е на високо научно равнище. Той се отличава с редица научни приноси, по-важните от които са следните:

- За първи път в българската правна доктрина е извършено самостоятелно и цялостно изследване на отмяната на отказа от наследство от кредиторите на наследника;
- Приносен характер има застъпването и аргументирането на виждането, че с иск по чл. 56 ЗН може да бъде атакуван както изричният отказ от наследство, така и мълчаливият отказ по чл. 51, ал. 2 ЗН.
- Уточнен е началният момент, от който започва да текат сроковете по чл. 56, ал. 2 ЗН.
- За първи път е извършен подробен анализ на правоотношенията с международен елемент, свързани с атакуването на отказа от наследство от страна на кредиторите.
- Изградена е теза, която обяснява същността на правото на отмяна по чл. 56 ЗН. Приносен характер има и застъпеното становище, че разглежданият иск заема място в системата от правни средства, установени от законодателя в полза на кредиторите за защита от увреждащи действия на длъжника. Чрез иска по чл. 56 ЗН се преодолява негативното рефлексно действие на отказа от наследство по отношение на кредиторите на наследника.
- Направени са обосновани предложения *de lege ferenda*, които са обобщени в заключението.

Разбира се, към трудът могат да бъдат направени и критични бележки. Препоръчвам на дисертантът да публикува труда като монография, в която да бъде отразена и най-новата съдебна практика.

В заключение, сичтам че са изпълнени изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за

неговото прилагане и убедено препоръчвам на научното жури да присъди на Венцислав Людмилов Петров образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6.Право (Гражданско и семейно право).

София, юни 2015 г.

Рецензент:.....

(проф. д-р Симеон Тасев)